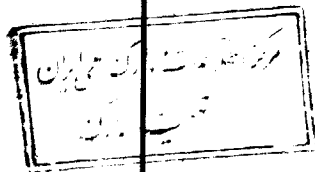

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

۱۵۳،۶
۲۵۳،۶

دانشگاه تهران

دانشکده حقوق و علوم سیاسی

نخبگان سیاسی و همگرایی منطقه‌ای در خلیج فارس

نگارش: عبدالحمید صالح جو

012351

استاد راهنما: دکتر ابو محمد عسگرخانی

استاد مشاور: دکتر محمد علی شیرخانی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته روابط بین الملل

فروردین ۱۳۸۰

۲۵۳۰۶

۳۴۳۱۹

برگ اطلاعاتی پایان نامه کارشناسی ارشد

دانشکده: حقوق و علوم سیاسی گروه: روابط بین الملل

۱- عنوان پایان نامه: نخبگان سیاسی و همگرایی منطقه‌ای در خلیج فارس

۲- مشخصات استاد راهنما و مشاورین

محل اشتغال	مرتبه علمی	نام و نام خانوادگی	مسئولیت
	استادیار	دکتر ابومحمد عسگرخانی	استاد راهنما
	استادیار	دکتر محمدعلی شیرخانی	استاد مشاور
			استاد مشاور دوم (حسب مورد)

۳- مشخصات دانشجو

نام و نام خانوادگی: عبدالحمید صلح‌جو شماره دانشجویی: ۷۵۰۱۶ رشته و گرایش: روابط بین الملل

۴- نیمسال اخذ واحد پایان نامه: نیمسال اول سال تحصیلی: نمداد واحد:

۵- اطلاعات مربوط به موضوع پایان نامه

الف - تعریف مآله با فرضیه: منطقه‌گرایی و توسعه‌فرایند همگرایی منطقه‌ای از تحولات برجسته نظام نوین جهانی پس از پایان جنگ سرد است. شکل‌گیری و توسعه‌فرایند تحقق این پدیده و یاد دلایل و عدم ظهور آن، در شرایط مختلف منطقه‌ای، بر متغیرهای خاصی متکی است. برای این اساس سؤال اصلی این است که دلایل عدم توفیق هشت کشور منطقه خلیج فارس در نیل به همگرایی تاکنون چه بوده و آیا امکان تحقق آن در قرن ۲۱ وجود دارد یا خیر؟ فرضیه اصلی پژوهش: تحول مثبت در اندیشه و عمل نخبگان سیاسی خلیج فارس ← توسعه فرایند همگرایی منطقه‌ای در خلیج فارس

ب - هدف از طرح مورد نظر و ضرورت انجام آن:

۱ - بررسی فرصتها و موانع تحقق همگرایی در سطوح ملی، منطقه‌ای و بین المللی

۲ - ارائه راهکار برای تحقق این پدیده سیاسی در منطقه خلیج فارس بر اساس رابطه تعیین شده بین متغیرهای وابسته و مستقل،

با توجه به دگرگونی‌های توزیع قدرت در نظام بین المللی و نیز گشایش فصل نوینی از دیپلماسی خارجی ایران در منطقه و جهان، پرداختن به این موضوع ضرورت داشته و ضمن ارائه راهکارهایی برای سیاست خارجی ایران میتواند دفتوح بایی برای توجه هر چه بیشتر به این مهم گردد.

ج - روش های اجرایی طرح :

- ۱ - داده های لازم از منابع گوناگون کتابخانه ای و مراکز اسناد تاریخی و احیاناً مصاحبه با برخی صاحب نظران و مسئولان تهیه خواهد شد .
- ۲ - فرضیه اصلی براساس تحلیل داده های گردآوری شده مورد آزمون قرار خواهد گرفت و رویدادها نیز براساس شیوه تحلیل رویدادها *Events Date Analytic* بررسی خواهد شد .

د - سابقه علمی :

- بیشتر کتابها و مقاله های سالهای اخیر در مورد روابط بین کشورهای خلیج فارس بر جدایی بین کشورهای حاشیه جنوبی و جمهوری اسلامی ایران تاکید داشته و توجه چندانی به مطالعات جامع علمی و بانگرن مثبت در زمینه طرحهایی برای همکاری بین ۸ کشور منطقه صورت نگرفته است
- ۵ - پیشنهاد دهنده موضوع پروژه :
- و - از امکانات و همکاری کدام سازمان و یا واحد صنعتی جهت انجام این پروژه استفاده می شود (حسب مورد) :

ز - برنامه زمانی ، پیش بینی کلی از فهرست مطالب پایان نامه و مراجع اصلی (از صفحه پیوست استفاده گردد) :

۶- تاریخ و امضاء دانشجو و اسناد راهنما و مشاورین :

دانشجو: اسناد راهنما: اسناد مشاور: اسناد مشاور دوم (حسب مورد) :

این پیشنهاد در تاریخ تصویب شد. نیاز به اصلاحات دارد. تصویب نشد. مطرح و نظر کمیته به شرح ذیل اعلام گردید:

اسامی و امضاء اعضای کمیته تحصیلات تکمیلی گروه

-۱	-۶
-۲	-۷
-۳	-۸
-۴	-۹
-۵	-۱۰

اعضای مدیر گروه و تاریخ:

توجه : مطالب این فرم حتی الامکان با ماشین تاپ گردد در غیر اینصورت کاملاً خوانا نوشته شود.
ارسال تصویر مناسب فرم فوق پس از تأیید و امضاء جهت باهگانی در پرونده دانشجو در سرپرستی تحصیلات تکمیلی دانشکده ضروری است.

روزی خواهد رسید که دنیا به ما بگوید:

براستی شما پیشتازان راه حقیق؟

(شهید آیت الله دکتر بهشتی)

تقدیم به:

آنهایی که اقتدار امروز ما ثمره امید و ایثار دیروزشان است و

آنهایی که پیروزی فردای ما، در گروه صبر و پایداری امروزشان خواهد بود.

چکیده

جوامع ملی برای استحکام داخلی همچنین پرهیز از واگرایی و بهره‌برداری از منافع تعامل سازنده با یکدیگر، نیازمند بکارگیری تمامی ساز و کارها و عوامل مؤثر در جهت توسعه همگرایی می‌باشند. در این راستا اندیشمندان سیاسی نظریه‌های متنوعی را بویژه با رویکرد منطقه‌ای مطرح کرده‌اند و هر یک با اراییه‌ی چارچوبهای تئوریک خاص، متغیرهایی را در ارتباط با تقویت همگرایی مورد تأکید قرار داده‌اند. "نظریه مبادله گرایی" و "دیدگاه سیستمیک" از جمله این تلاشهای علمی می‌باشند که البته برای تبیین پدیده همگرایی در مناطقی همچون خلیج فارس از کاستیهای قابل توجهی برخوردارند.

شاخصه‌های مشترک در ساختار سیاسی-اقتصادی حاکم بر کشورهای حاشیه خلیج فارس، کارآمدی تئوریهای معطوف بر نقش کارکردها در تبیین همگرایی را با تردید مواجه می‌سازد. از سوی دیگر اهمیت حوزه خلیج فارس در اقتصاد بین‌الملل و نقش آن در راهبردهای جهانی موجب گردید که قدرتهای برتر

نظام بین‌الملل، همواره سیاست ایجاد و استمرار رابطه سلطه با کشورهای منطقه و ممانعت از هرگونه تلاش مستقل و کامل همگرایانه در خلیج فارس را تعقیب نمایند. نقش نخبگان سیاسی در فرآیند دولت سازی کشورهای جدید خلیج فارس و تداوم آن در سیاست و حکومت کشورهای منطقه، عامل "نخبگان حاکم" را در مطالعه چگونگی روابط برجسته می‌کند، رابطه اندیشه نخبه‌گرایی با همگرایی منطقه‌ای در خلیج فارس که با وقوع پدیده‌هایی همچون انقلاب ۱۹۵۸، کودتای ۱۹۶۸ در عراق و نیز پیروزی انقلاب اسلامی در ایران تقویت گردید، بیانگر آن است که ظهور نخبگانی با ویژگیهای شخصیتی ایده‌ها، آرمانها و نیز مشی سیاسی خاص، موجب بروندادهایی در سیاست خارجی کشورها شده و اثرات قابل توجه‌ای در اوضاع سیاسی خلیج فارس بر جای گذاشته است. حاکمیت نظامیان در عراق و قدرت‌یابی صدام حسین، دیکتاتوری محمدرضا پهلوی در ایران و سپس حاکمیت نخبگان جدید، پس از پیروزی انقلاب اسلامی در این کشور، تأثیرات تعیین‌کننده (مثبت و منفی) بر فرآیند همگرایی در خلیج فارس برجای گذارده است.

قدرت‌یابی شخصیت‌های معتدل و میانه رو همچون آقای هاشمی رفسنجانی و آقای خاتمی در ایران و عملکرد ایشان در بستر سیاست تنش‌زدایی، همچنین امیر عبدالله در عربستان (پس از پایان جنگ عراق و ایران) موجب تحرک عمده در همگرایی منطقه‌ای و بکارگیری ظرفیتهای متنوع موجود در این جهت، گردید. ادامه این روند آینده روشنی برای استفاده از قابلیت‌های منطقه در راه توسعه همگرایی در خلیج فارس ترسیم می‌کند.

پیشگفتار

افزایش اهمیت منطقه‌گرایی در سیاست و تجارت جهانی و نیز توفیقات عملی که در نیل به همگرایی منطقه‌ای، بویژه پس از فروپاشی نظام دوقطبی به دست آمد، موجب توجه به مطالعه این پدیده در خلیج فارس و انتخاب آن به عنوان موضوع پایان نامه گردید. بر همین اساس ابتدا لازم دانسته شد تا با مطالعه متون نظری و تاریخی موجود پیرامون همگرایی به طور کلی و تجربه‌های موفق در مناطقی همچون اروپا، بستر مناسب برای ورود به حوزه جغرافیایی پژوهش حاضر (خلیج فارس) فراهم گردد.

بررسی رابطه متغیرهای مستقل دخیل در تحقق همگرایی در خلیج فارس، از طریق مطالعه توصیفی - تحلیلی به صورت توأمان ممکن گردید و در جریان همین روند، برجستگی بعد سیاسی نسبت به سایر ابعاد همگرایی نمایان شد و عامل "نخبگان سیاسی حاکم"، از برتری خاصی در مقایسه با دیگر متغیرهای مورد نظر برخوردار گردید. به همین منظور جمع‌آوری داده‌های مربوط به ویژگیهای شخصیتی، آرمانها، گرایشها و مشی سیاسی رهبران منطقه بویژه در سه کشور ایران، عراق و عربستان (بخصوص پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران تاکنون) و ارزیابی رابطه مثبت یا منفی هر یک، با فرآیند همگرایی در خلیج فارس، مورد تأکید قرار گرفت. در این راه علاوه بر معدود کتابهای موجود، از منابع ژورنالیستی (داخلی و خارجی) استفاده گردید.

امید است این تحقیق هرچند مختصر، گشایشی برای مطالعات آینده دانش پژوهان پیرامون تحقق ضرورت‌های سیاسی، اقتصادی و امنیتی جمهوری اسلامی ایران در منطقه خلیج فارس فراهم آورد.

از آنجا که سنت سپاس و قدردانی در انجام هر کار، امری شایسته و بایسته است،
در آغاز این مجموعه:

از خالق لوح و قلم که ذهن مرا در تدبّر، قلم مرا در کتابت و زبان مرا در بیان
یاری فرمود سپاسگزارم.

از اساتید بزرگواری که مرا با مفاهیم علم سیاست و شیوه‌های تفکر سیاسی آشنا
کردند، بویژه آقایان دکتر عسگرخانی و دکتر شیرخانی که با حوصله، در جریان
تدوین پایان‌نامه یاریم کردند تشکر می‌نمایم.

همچنین از کلیه دوستان، بخصوص آقایان حمید راسخ و بهروز ساقی که در
مراحل مختلف تدوین رساله از مشورت، نقد و مساعدت آنها بهره‌مند شدم
قدردانی می‌کنم.

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
مقدمه	۱
کلیات	۶
۱- شناخت نظریه همگرایی	۷
۱-۱- رویکردهای عمده در همگرایی	۷
۱-۲- تعاریف و نظریه‌ها	۸
۱-۲-۱- نظریه فدرالیستی	۹
۱-۲-۲- نظریه کارکردگرایی	۱۰
۱-۲-۳- نظریه مبادله‌گرایی	۱۱
۱-۲-۴- نوکارکردگرایی	۱۲
۱-۲-۵- نظام بین‌الملل و همگرایی	۱۲
۱-۲-۷- نخبه‌گرایی و همگرایی	۱۳
۲- شناخت منطقه خلیج فارس	۱۵
۱-۲- مفهوم منطقه	۱۵
۲-۲- ویژگیهای منطقه خلیج فارس	۱۶
۱-۲-۲-۱- جغرافیا و جمعیت	۱۶
۱-۲-۲-۲- ساختار سیاسی	۱۷
۱-۲-۲-۳- ذخائر نفت و گاز	۱۷
۱-۲-۲-۴- وضعیت اقتصادی	۱۸
۳- سابقه ایده‌های همگرایی منطقه‌ای در خلیج فارس	۲۱
۱-۳- شورای همکاری خلیج فارس، تنها شکل منطقه‌ای در خلیج فارس	۲۲

بهره نخست

- همگرایی در منطقه خلیج فارس: دیدگاه "مبادله گرایی" و "نظام بین الملل" ۲۵
- فصل نخست: مبادله گرایی و امکان تحقق همگرایی در منطقه خلیج فارس ۲۷
- ۱-۱- دیدگاه مبادله گرایی در شکل گیری همگرایی منطقه ای (بحث نظری) ۲۷
- ۱-۲- مبادلات اقتصادی و همگرایی منطقه ای در خلیج فارس ۳۱
- ۱-۲-۱- ساختار مبادلات اقتصادی در منطقه خلیج فارس ۳۱
- ۲-۲-۲- مبادلات بازرگانی بین کشورهای منطقه خلیج فارس ۳۳
- ۳-۲-۱- مبادلات سرمایه، تکنولوژی و نیروی کار در منطقه خلیج فارس ۳۵
- ۳-۱- مبادلات فرهنگی در منطقه خلیج فارس ۳۸
- ۱-۳-۱- گردشگری و نقش آن در گرایش منطقه خلیج فارس ۳۹
- ۱-۳-۲- مبادلات علمی و نقش آن در گرایش منطقه ای خلیج فارس ۴۰
- فصل دوم: نظام بین الملل و امکان تحقق همگرایی در منطقه خلیج فارس ۴۳
- ۱-۲- تحلیل سیستمیک و تحقق همگرایی (بحث نظری) ۴۴
- ۲-۲- سیستم بین الملل و همگرایی منطقه ای در خلیج فارس ۴۹
- ۱-۲-۲- نظام بین الملل و توجه به حوزه های منطقه ای ۴۹
- ۲-۲-۲- خلیج فارس از نگاه نظام بین الملل ۵۰
- ۳-۲-۲- دیدگاه قدرتهای جهانی نسبت به خلیج فارس ۵۲

بهره دوم

- نخبگان سیاسی و امکان تحقق همگرایی در خلیج فارس ۶۳
- فصل نخست: دیدگاه نخبه گرایی و تحقق همگرایی (بحث نظری) ۶۶
- ۱-۱- نخبگان و تحول مفهومی در اندیشه نخبه گرایی ۶۶
- ۱-۲- نخبه گرایی در کشورهای توسعه یافته و کشورهای در حال توسعه ۶۹
- ۱-۳- نقش نخبگان در سیاست خارجی کشورها ۷۰
- ۱-۴- جایگاه نخبگان سیاسی در همگرایی منطقه ای ۷۱
- فصل دوم: نخبگان سیاسی خلیج فارس و امکان تحقق همگرایی منطقه ای ۷۴
- ۱-۲- همگرایی منطقه ای قبل از استقلال کشورهای جدید ۷۴
- ۲-۲- همگرایی منطقه ای از استقلال کشورهای جدید تا پیروزی انقلاب اسلامی ۷۷
- ۱-۲-۲- سیاست و حکومت در کشورهای خلیج فارس و حاکمیت نخبگان سیاسی ۷۷
- ۲-۲-۲- صلح بریتانیایی و نقش نخبگان حاکم در کشورهای منطقه خلیج فارس ۷۸
- ۳-۲-۲- خروج نظامی انگلیس و تعامل مستقل قدرتهای منطقه ای در خلیج فارس ۸۰
- ۴-۲-۲- قدرتهای منطقه ای در شرایط جدید و طرح های همگرایانه نخبگان در خلیج فارس ۸۲

- ۲-۳- همگرایی منطقه‌ای از پیروزی انقلاب اسلامی تا پایان جنگ عراق و ایران ۸۹
- ۲-۳-۱- انقلاب اسلامی و تحول در ساختار حکومتی ایران و ظهور نخبگان جدید ۸۹
- ۲-۳-۲- انقلاب اسلامی و تحول در نگرش محیط بین‌المللی نسبت به ایران ۹۲
- ۲-۳-۳- انقلاب اسلامی و تحول در نگرش محیط منطقه‌ای نسبت به ایران ۹۳
- ۲-۳-۴- جنگ عراق و ایران، تحول در محیط منطقه‌ای خلیج فارس ۱۰۳
- ۲-۴- همگرایی منطقه‌ای از پایان جنگ عراق و ایران تا امروز ۱۰۹
- ۲-۴-۱- نخبگان سیاسی و نقش پایان جنگ تحمیلی در همگرایی منطقه‌ای ۱۰۹
- ۲-۴-۲- نخبگان سیاسی و نقش تحولات خلیج فارس در همگرایی منطقه‌ای ۱۱۱
- ۲-۴-۲-۱- تحولات خلیج فارس و نقش نخبگان در همگرایی منطقه‌ای ۱۱۱
- ۲-۴-۲-۲- عربستان سعودی و نقش نخبگان آن در همگرایی منطقه‌ای ۱۱۳
- ۲-۴-۲-۳- عراق و نقش نخبگان آن در همگرایی منطقه‌ای ۱۱۵
- ۲-۴-۲-۴- قطر و نقش نخبگان آن در همگرایی منطقه‌ای ۱۱۶
- ۲-۴-۳- نخبگان سیاسی و نقش تحولات محیط بین‌المللی در همگرایی منطقه‌ای ۱۱۸
- ۲-۴-۴- ریاست جمهوری آقای هاشمی و نقش نخبگان سیاسی در همگرایی منطقه‌ای ۱۲۰
- ۲-۴-۴-۱- تحولات داخلی ایران پس از پایان جنگ با عراق و تأثیر آن بر همگرایی منطقه‌ای ۱۲۰
- ۲-۴-۴-۲- دیپلماسی دولت هاشمی در محیط بین‌المللی و تأثیر آن بر همگرایی منطقه‌ای ۱۲۳
- ۲-۴-۴-۳- دیپلماسی دولت هاشمی و در محیط منطقه‌ای و تأثیر آن بر همگرایی منطقه‌ای ۱۲۷
- ۲-۴-۵- ریاست جمهوری آقای خاتمی و نقش نخبگان سیاسی در همگرایی منطقه‌ای ۱۳۴
- ۲-۴-۵-۱- تحولات داخلی ایران با آغاز ریاست جمهوری آقای خاتمی و تأثیر آن بر همگرایی منطقه‌ای ۱۳۴
- ۲-۴-۵-۲- دیپلماسی دولت خاتمی در محیط بین‌الملل و تأثیر آن بر همگرایی منطقه‌ای ۱۳۷
- ۲-۴-۵-۳- دیپلماسی دولت خاتمی در محیط منطقه‌ای و تأثیر آن بر همگرایی منطقه‌ای ۱۴۵
- نتیجه‌گیری ۱۶۱
- منابع و مآخذ ۱۷۷

فهرست جدولها

صفحه	عنوان
۳۶..	۱-۱- جدول ارزش مبادلات بازرگانی ایران با شورای همکاری خلیج فارس، سالهای ۷۷-۱۳۵۵
۳۷.....	۱-۲- جدول میانگین سهم مبادلات بازرگانی ایران با شورای همکاری خلیج فارس نسبت به ارزش کل صادرات ایران سالهای ۷۹-۱۳۵۵
۳۷.....	۱-۳- جدول ارزش مبادلات بازرگانی ایران و عراق، سالهای ۷۶-۱۳۵۵

*کلیه اطلاعات مربوط به جدولها از سالنامه آمار بازرگانی خارجی، منتشره از سوی گمرک جمهوری اسلامی ایران تهیه شده است.

مقدمه

در جغرافیای سیاسی جهان، مجموعه‌های کوچکتری متشکل از چند کشور مستقل وجود دارند که به واسطه اشتراکات جغرافیایی، فرهنگی، اقتصادی و یا نگرانیهای مشترک امنیتی، می‌توان مفهوم سیاسی - جغرافیایی منطقه را به آنها اطلاق نمود. درک متقابل واحدهای تشکیل دهنده منطقه نسبت به مزیت‌های همکاری مشترک برای کسب منافع بیشتر همچنین مقابله با تهدیدهای درون منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای و تقویت مواضع در روابط با دیگر حوزه‌های منطقه‌ای و نظام بین‌الملل، موجب تقویت منطقه‌گرایی و ظهور پدیده همگرایی منطقه‌ای در سیاست جهانی گردیده است. این امر، به نوبه خود تحرک قابل توجهی را در علم سیاست ایجاد کرد و فرضیه‌های متنوعی در این رابطه ارائه گردید.

منطقه ژئوپلیتیک خلیج فارس شامل آبراه و هشت کشور ساحلی آن جایگاه خاصی در راهبردهای جهانی داشته است؛ اما کشورهای تشکیل دهنده آن تا کنون به درک عملی نسبت به مزیت‌های متقابل منطقه‌ای نائل نیامده‌اند. این پژوهش، تلاشی برای یافتن علل و عوامل وضعیت کنونی و شناسایی متغیرهای مؤثر در جهت حرکت‌های همگرایانه در خلیج فارس است. بر همین اساس و با عنایت به عواملی که در پیشبرد فرایند همگرایی در الگوهای موفق جهان مؤثر بوده‌اند، رابطه چند متغیر کارکردی با همگرایی مورد مطالعه قرار گرفته است.

جایگاه کشورهای حوزه خلیج فارس در تقسیم کار بین‌المللی و نیز سهم کمی و کیفی آنها در تجارت جهانی موجب گردیده تا جهت‌گیری برون منطقه‌ای مبادلات اقتصادی هر یک از واحدهای سیاسی منطقه بر جهت‌گیری درون منطقه‌ای غلبه کند. این مسئله مانع از شکل‌گیری وابستگی متقابل اقتصادی با دو ویژگی حساسیت و آسیب‌پذیری گردیده است. در ابعاد علمی، آموزشی و تکنولوژیکی نیز عدم وجود دو عنصر "نیاز" و "توانمندی رفع نیاز" نزد واحدهای سیاسی حاضر در خلیج فارس موجب فقدان

جاذبه‌های لازم برای پی‌ریزی شالوده‌های یک نظام کامل همگرا در منطقه گردیده است. از طرف دیگر علی‌رغم اشتراک در شریعت حاکم، وجود نظام‌های فکری متفاوت در فقه اسلامی، سیاست و حکومت کشورهای عضو شورای همکاری خلیج [فارس]، ایران و عراق، مبادلات فرهنگی منطقه‌ای و اثرات مثبت آن را به حداقل رسانده است.

از زاویه دیگر، تاریخ روابط بین‌الملل گویای این مطلب است که از آغاز رویکرد قدرتهای برتر نظام بین‌الملل به حوزه‌های منطقه‌ای برای تضمین سلطه جهانی خود، بویژه با پیدایش نفت در خلیج فارس، منافع اقتصادی قدرتهای بزرگ، در تداوم وابستگی یکسویه سیستم منطقه‌ای خلیج فارس و خرده سیستم‌های ملی آن به سیستم کل و ممانعت از شکل‌گیری هرگونه ترتیبات مستقل همگرا قرار داشته است. این ایده با ایفای نقش انگلیسی‌ها در تشکیل جغرافیای سیاسی نوین خلیج فارس، بخصوص از دهه ۱۹۳۰، بطور دقیق دنبال گردید و تغییر شکل نظام بین‌الملل در دهه اخیر و جابجایی در سطح قدرتهای برتر نتوانست تردید جدی در این رابطه ایجاد نماید. بدین ترتیب مشخص می‌گردد که دو متغیر "مبادلات اقتصادی - فرهنگی" و "نظام بین‌الملل"، تأثیر نسبتاً ضعیفی در فرایند همگرایی در خلیج فارس دارند.

با توجه به تشابه ساختاری نظام‌های سیاسی حاکم بر خلیج فارس، این نکته واضح است که از بدو پیدایش دولت کشورهای جدید در دهه ۱۹۳۰، عنصر اصلی در نظام‌های حکومتی و سیاست خارجی آن کشورها، که بر فرآیند همگرایی نیز اثرات تعیین‌کننده (مثبت یا منفی) می‌گذارد، نخبگان سیاسی می‌باشند. حتی در ایران نیز که پس از پیروزی انقلاب اسلامی گام‌های بلندی برای استقرار مردم‌سالاری برداشته شده، نخبگان سیاسی و جابجایی آنها، تأثیر قابل توجهی در مشی سیاسی حکومت در امور داخلی و روابط خارجی داشته‌اند.

روابط منطقه‌ای و همگرایی در خلیج فارس، از اوایل دهه ۱۹۳۰ (تأسیس عراق و عربستان نوین توسط انگلیسیها) قابل مطالعه می‌باشد. از آن زمان "حضور مسلط قدرتهای برتر نظام بین‌الملل" و "همسویی نخبگان حاکم" در وابستگی به قدرت جهانی واحد، دو پایه نظم حاکم در خلیج فارس تا وقوع انقلاب ۱۹۵۸ عراق بود.

در جریان انقلاب عراق و به قدرت رسیدن نخبگان ناسازگار در آن کشور، یکی از دو پایه نظم حاکم سست شد. این پدیده که می‌توانست نویدی بر آغاز حرکت‌های همگرایانه مستقل در خلیج فارس باشد،